

LA CRISI I LES LIMITACIONS DEL DISCURS ECONOMICISTA

A diferència d'altres crisis produïdes per un xoc exterior com fou, per exemple, l'augment del preu del petroli a l'any 1979, la crisi iniciada el 2007 és una crisi generada a l'interior del sistema capitalista. Esclata l'any 2008 als Estats Units, que és el cor del sistema i es trasllada a tot el món econòmic que està globalitzat. Es una crisi que s'ha produït a partir de deficiències en tres àmbits: el de caràcter institucional; el de pensament i teoria; i, el de conducta moral. Tres àmbits que estan interrelacionats entre si.

En el primer àmbit, l'institucional, la crisi ha estat provocada per comportaments nefastos dels banquers en transformar els bancs en empreses sense control de seu risc; per les falsedats de les agències de qualificació de riscos; per les especulacions sense aturador dels 'hedge funds'; per les errònies polítiques monetàries dels bancs centrals; i, per les falles de les institucions internacionals com ara el Fons Monetari Internacional.

Pel que fa al segon àmbit -que és central i que afecte als àmbits institucionals i moral- les falles a nivell teòric, o en com interpretar els fets a partir d'una anàlisi, fan referència a una ideologia econòmica que ha considerat de manera errònia que els mercats financers no podien equivocar-se en fixar els preus dels actius; i que, en general, els economistes no havien de canviar el seu supòsit d'eficiència del mercat autorregulat.

I, en l'àmbit moral, la crisi ha estat possible perquè hem establert el creixement econòmic com un fi en si mateix, més que no pas considerar-lo una de les maneres de resoldre el problema dels recursos escassos susceptibles d'usos alternatius. La nostra manera de mesurar el creixement econòmic es només en termes de quantitat de bens privats i públics, sense altres mesures de benestar social i de respecte al medi ambient.

Com va dir John Maynard Keynes, " les idees dels economistes i dels filòsofs de la política, siguin correctes o incorrectes, resulten més poderoses del que hom acostuma a creure. De fet, ben poca cosa més que les idees es allò que

regeix el món. Els homes pràctics que es creuen alliberats de qualsevol influència intel·lectual, son moltes vegades esclaus de les idees d'algun economista difunt. Alguns bojos que exerceixen el poder i que creuen escoltar veus pròpies dins el seu cervell, deuen la seva follia a algun escriptor de fa uns quants anys". Entre les idees econòmiques vigents, hi ha un paradigma dominant que podríem qualificar d'hipòtesi de les expectatives racionals i que comentaré de manera breu en aquest article.

Hi ha economistes convençuts que el sistema de mercat econòmic és un mecanisme "natural" apte per resoldre de manera eficient els problemes d'assignació de recursos escassos susceptibles d'usos alternatius. La idea principal es que si els salaris i els preus de bens i serveis, mercaderies i capitals, son completament flexibles, s'esdevindrà la plena ocupació dels recursos. Els agents econòmics disposen d'una informació suficient que els permet corregir les falles en l'assignació de recursos que puguin produir-se ocasionalment en el mercat. Si la informació disponible no es només "suficient" sinó, a més, es "perfecta", els agents econòmics son capaços, aleshores, de preveure, també, les incerteses de futur. Poden, així, anticipar-se a les crisis i corregir ells sols els efectes negatius dels inevitables cicles econòmics característics de les economies capitalistes.

La base conceptual d'aquesta "teoria del mercat eficient" és que tots els que participen en el mercat tenen visions correctes sobre allò que passarà amb els preus de bens i serveis en un futur proper. Es a dir, els que participen en el mercat obert sense interferències reguladores, tenen una teoria de les expectatives que es una teoria racional.

La defensa d'aquesta convicció de les expectatives racionals del "mercat eficient" comporta que els governs no han d'intervenir en el manteniment de la plena ocupació del treball, ni en el creixement equilibrat de l'economia. Els pressupostos governamentals s'han de concentrar només en aquelles dimensions de la vida que no pot assegurar ningú més, com ara l'exèrcit o l'administració de justícia. El govern ha d'abandonar la pretensió d'endevinar si els sense feina son gent que elegeixen voluntariament la ociositat laboral com

a preferència privada, o no. La interferència dels governs en els processos del mercat es innecessària i fins i tot es contraproductiu perquè pot causar danys involuntaris. En conseqüència, diu aquest discurs economicista, els impostos han de servir per finançar només allò que és imprescindible, i el límit del pes del sector públic es situaria en un màxim del 25% de la renda nacional en mans del govern. En tot cas, els pressupostos governamentals han d'estar sempre equilibrats: no es pot despesar més d'allò que s'ha ingressat.

La ideologia sobre el comportament racional que utilitza aquest paradigma dominant entre els economistes des del 1980 al 2007, es perillosa pel fet que "racional" hauria de voler dir "conseqüent amb els supòsits econòmics d'eficàcia" però en realitat imposa un altre significat de "racional": si hom no creu en aquests supòsits s'és irracional. Robert Skidelsky ha assenyalat amb encert que "la ideologia economicista és un formidable projecte per reconvertir a la humanitat en gent que creu en les coses que els economistes creuen de la humanitat".

Aquesta ideologia que pretén despolititzar la política econòmica, negant la mediació entre el control públic i la decisió privada en els mercats, tendeix a presentar-se com inherent al capitalisme. Tanmateix és només una opció ideològica específica que actualment ha perdut predomini arran de la crisi. Aquesta crisi ha qüestionat la il·lusió pel creixement il·limitat, la desmesura especulativa, la despreocupació pels elements d'assegurança del risc econòmic i financer, i ha desacreditat l'oblit de polítiques redistributives en el marc de l'educació, la sanitat, l'habitatge i la protecció social dels més desvalguts.

Miquel Rubirola i Torrent

16 de juny de 2015